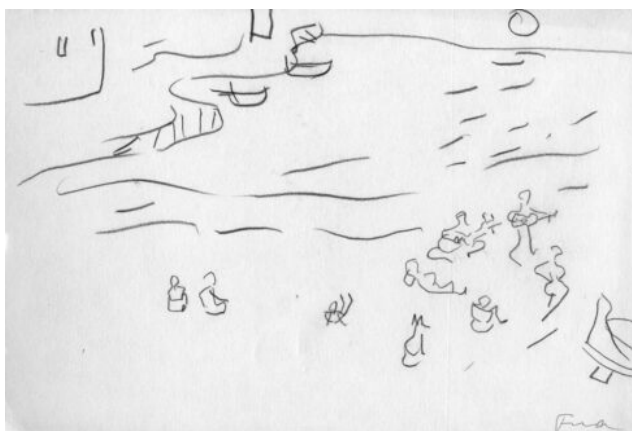

Fina Miralles – Dir el món en femení

Imatge: Illa de Firdrac. Dibuix a llapis sobre paper, 1989 (Quadern de treball). Arxiu Fina Miralles, Museu d'Art de Sabadell.

Enmig de les nostres converses, sovint he sentit la Fina Miralles repetir la mateixa expressió, sempre amb la mirada radiant, la ment fascinada, el cos vibrant: «els humans podem comprendre que allò més gran inclou allò més petit; però ¿com comprendre que allò immensament gran forma part, està inclòs, en allò immensament petit?». La inscripció d'aquestes paraules de la Fina en el meu teixit sensible i cognitiu és el que m'ha guiat a incloure un dels seus textos inèdits en aquest número de *Quadern* dedicat a abordar el fenomen de la globalització i les seves conseqüències culturals. Habitants d'un món global, artistes, poetes i creadors avui es veuen abocats a repensar-se de nou, a obrir-se i fer-se presents des d'altres subjectivitats i formes de consciència. Que l'Univers ha esdevingut una Terra conquerida i aviat devastada per la desmesura d'una tecnociència sotmesa a les polítiques econòmiques neoliberals de signe planetari, la Fina Miralles ja fa temps que ho sap i en parla. De fet és un dels eixos de reflexió que travessa la seva escriptura.

La paraula escrita, com també en la seva manifestació oral, ha format part de l'activitat creadora de Fina Miralles des dels seus inicis en la dècada dels anys 70 fins avui, en una relació complexa que inclou tant l'abans i el després de l'obra d'art com el temps present en suspensió de la creació. La totalitat dels textos de Fina Miralles actualment estant dipositats en dues institucions. El Museu d'Art de Sabadell i la Fundació Ars, entitats que, des de l'any 2011, impulsen una investigació en curs de l'obra de Fina Miralles amb una atenció especial en l'estudi dels llocs de l'escriptura en el recorregut vital i estètic de l'artista.

El text inèdit de Fina Miralles que avui publiquem fou escrit en un context molt concret i específic en la vida creativa de l'artista. De fet, forma part d'una unitat estètica que inclou el text en qüestió, una *suït* d'obra visual sobre paper i un quadern de dibuixos. Tal com explica la mateixa artista, en l'ordre de manifestació primer foren les imatges,

elles dicten el text, i de l'escriptura en neixen els dibuixos que al·legoritzen el relat *L'illa de Firdrac*. La vida latent d'aquest conjunt d'imatges i paraules és concreta, circumstancial i, alhora, oberta i infinita. Tal com passa en tota l'escriptura de Fina Miralles, les paraules irradien una mirada estràbica. D'una banda duen el viatge de l'artista als fons abismals de la consciència —allà on l'ésser es desprèn dels entorns de la paraula— i de l'altra parlen d'ascensió i adhesió, de la seva consagració a les manifestacions de la vida present en nosaltres i en tot moviment de la matèria, ja que, tal com explica amorosament la Fina entre línies, la vida no és estàtica. L'Univers no és una realitat tancada sinó dinàmica i oberta on tot forma part de tot; tot va a tots.

En l'Univers viu de la paraula i l'escriptura de Fina Miralles també tot va a tot i a tots. Així podem prendre la seva escriptura com una realitat oberta que ens permet «pensar amb». Vull dir pensar de la mà, deixar-nos portar i produir «un més enllà», no entès com un procés d'interpretació o distància crítica, sinó d'obertura, d'abandó; llengua de naixement. «Pensar amb», «escriure amb», vol dir manifestació en presents infinits que ens brinda tota escriptura.

Pensar amb Fina Miralles em brinda l'oportunitat de pensar el nostre present escoltant la ressonància de les seves paraules. Seguint aquest mandat sorgit de l'empatia, proposo el text de Fina Miralles *L'illa de Firdrac*, escrit a París l'any 1989, com un exemple de resposta des de l'art i l'escriptura davant una humanitat en crisi. Una proposta poètica de recreació del món, una utopia literària on el futur desitjat ja no es reinventa segons els paràmetres d'una modernitat llançada a la conquesta i al domini de la Terra, sinó a la recerca d'una humanitat nova en què la condició humana es podria desplegar amb tot el seu esplendor en una societat on homes i dones compartirien els vincles amb la Terra i amb la Vida en condicions de paritat (que no vol dir d'igualtat).

La faula de Firdrac es pot llegir com una cosmogonia que ens parla d'un renaixement darrer. Una última oportunitat dels humans per reinventar un altre ordre que no sigui l'ordre patriarcal de domini i devastació. Ens assenyala un nou horitzó, l'altra cara d'allò real que és, tal com diu Chiara Zamboni¹, precisament allò que mai no es pot preveure en l'horitzó del patriarcat. I allò no que no es pot preveure ni considerar com un desplegament propi de l'ordre patern és la força femenina en el seu gest d'anomenar el món, creant nous vincles, nous referents i noves accions. En la terra de Firdrac de Fina Miralles, hi neix una nova humanitat portadora del saber universal que arriba de les aigües i anuncia un ordre nou que ja no se sustenta en la dualitat. Tot neix del mateix principi: el lligam de la mare amb els fills que seran tots hermafrodites i les seves existències estaran unides. No seran res l'un sense l'altre. Aquesta reencarnació per darrera vegada de l'ànima humana en el nostre planeta anuncia un horitzó on l'amor és el vincle i la força que ha d'esfondrar el vell ordre de la racionalitat i la dualitat.

Imatge: Fina Miralles, La unió de tots els mars, París, 1989, llapis i pastell sobre paper.

El racionalisme europeu, origen i destí

La creació de llenguatges i sistemes simbòlics de comunicació constitueix el fenomen d'humanització pròpiament dit. És el procés a través del qual, l'*Homo sapiens* aprèn a habitar la Terra, a donar sentit transcendent a la quotidianitat. Tant per a la filosofia com per al pensament religiós occidental, el procés d'hominització del món —la separació de l'humà del fons indiferenciat de la natura per iniciar la seva entrada en la cultura— a Occident ha tingut lloc des d'un sistema de pensament binari iniciat en l'antiguitat amb la utilització de la paraula i el diàleg a l'àgora, l'àmbit polític de la polis grega, de la qual, tanmateix, n'estaven exclosos els bàrbars (els qui no posseïen l'alfabet o saber normatiu), els esclaus i les dones. La pretensió aristotèlica i posteriorment cristiana que l'home parla en representació de tota la humanitat serà ratificada per tota la filosofia moderna. En aquest sistema patriarcal de valors, el baró és el subjecte del discurs, del *logos*. Té la capacitat d'anomenar el món, ordenar-lo i configurar-lo simbòlicament. Enfront d'aquest pol positiu, la femella, la dona, ocupa el pol negatiu de la natura. L'àmbit confús i amorf no il·luminat per la racionalitat.

Enfront d'aquest ordre secular, en la dècada dels anys 70 del passat segle els moviments feministes van llançar el lema d'«allò personal és polític», com a acció política destinada a recuperar l'ús de la paraula i l'autorepresentació. Unes dècades més tard, en paral·lel a aquest crit del feminisme emancipatori en lluita pels drets d'igualtat i oportunitat entre homes i dones, s'obre pas una nova expressió: «ordre simbòlic de la mare». Aquestes dues expressions nascudes de l'ús femení del verb ens arriben avui dotades d'un alt valor simbòlic, perquè ens han ajudat a canviar la vida reordenant-la de cop. L'ordenen de cap i de nou perquè aplaquen els dimonis interiors, els aplaquen i alhora els identifiquen. Aquest tipus d'expressions prenen valor d'invençions simbòliques, en primer lloc perquè desfan la famosa dicotomia entre allò públic i allò privat nascuda de la tradició racionalista. Però, sobretot, perquè aporten nous sentits a les vivències crues de la realitat i han obert el pas a la nova era postpatriarcal, la més gran de les revolucions del segle XX, perquè és una lluita política que es du a terme des de la llibertat de cadascú i afecta tots els ordres de la vida.

Dir el mon en femení

El text de Fina Miralles el situa en aquesta genealogia de dones que, des de l'antiguitat fins avui, han desafiat i desafien les definicions i els valors del patriarcat. Dones que han viscut i han anomenat el món en femení des de la seva experiència personal, tractant de donar sentit al seu ser i al seu habitat el món al marge dels sabers hegemònics de la seva època. Dones que parlen a partir de si mateixes, que dipositen la font del seu saber en l'experiència viva del món. Dones que es veuen abocades a la necessitat de reinventar el llenguatge per tal de restituir la paraula al seu origen primigeni, que és la paraula materna. Dones que han captat el perill que suposa transformar la vida en un absolut, igualment tancat i compacte que la idea de raó en l'univers patriarcal. Dones que prenen la paraula i l'escriptura com a eina d'acció transformadora del món i de la vida. Dones que es posen en joc.

Posar-se en joc vol dir assajar de viure i interpretar el món partint de la pròpia experiència. I l'experiència primera és acollir el propi ser dona. En la dècada dels anys 70 la consciència femenina s'interpretava, i encara avui, com un alliberar-se. Un deixar enrere els models femenins heretats, un emancipar-se de les formes d'autoritat patriarcal. Una part important de la pràctica artística de Fina Miralles participa d'aquest context social de l'art. Una relació que a partir dels anys 80 abandona per obrir les portes a una manera d'entendre i de viure l'art com a exili i escolta. Procés de desarrelament i llengua de naixement.

D'aleshores ençà, l'art de Fina Miralles s'expressa en la triunitat de tres manifestacions posades en relació. La paraula, la imatge i el símbol. Llengua de naixement, escriptura sense voluntat d'autoria, la paraula i l'art de Fina Miralles transiten lliures entre gèneres tot negant gramàtiques i estils. Manllevo l'expressió «desarrelament» de María Zambrano quan ens parla de l'exili com a experiència de desposseïció. Desarrelament de tot allò que es té i s'és. Obertura a l'impossible, a l'atreviment. Obertura a una actitud filosòfica entesa com a abandonament o sortida de la filla pròdiga de la casa del pare. D'exili en exili, l'escriptura i l'art desterritorialitzen la diferència. Formes de mediació concebudes com a força de transformació d'allò entranyat i obscur que aspira a ser salvat en la llum. Però no en la llum del pensament, forma decisiva i fonamental del coneixement, sinó en la llum de l'amor en relació, relació de pertinença d'allò humà en l'ordre de l'Univers, que és l'ordre de la convivència de tot amb tot i de tots a tot.

MAIA CREUS

1. Chiara Zamboni, «L'inaudito», a: Diversos autors, *Diotima. Mettere al mondo il mondo*, La Tartaruga, Milan, 1990. Traducció castellana: «Lo inaudito». *Diotima, Traer al mundo el mundo*, Icaria, Barcelona, 1996. ⇐

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal](#) i [política de privacitat](#).

Maia Creus · Doctora de la facultat de geografia i història

Maia Creus Castellana. Doctora en Història de l'Art per la Facultat de Geografia e Història, Universitat de Barcelona. Premi ACCA de la Crítica d'Art 2018 de RECERCA: Fina Miralles. Paraules fèrtils 1972-2017 (Fundació Ars i Museu d'Art de Sabadell). Ha impartit docència en Història de l'art a la Universitat Autònoma [...]

Llegir més

